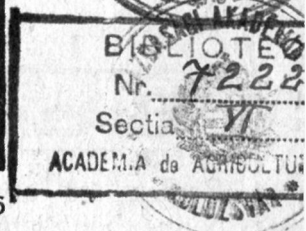

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 16

22

APRILIE

1923

În acest număr: Propaganda dela Budapesta de Octavian Goga; Clopotele, poezie de Zaharia Bârsan; Evreii din Ardeal și presa lor de Gh. Tulbure; In fața morții de Ion Gorun; Subvenționarea școlilor minoritare de Octavian Prie; Strănepotul vornicului Mihai de Vasile Savel; România și Politica externă de V. N. P.; Cronica politică: Ultima întrunire dela „Dacia” de Ion Balint; Gazeta rimată: Revoluționarul din Gherla de Tot-Anka-Man; Insemnări: Apelul la streinătate, Șezători literare, Ziaristul Vaidă, Dl N. Iorga și foștii săi tovarăși.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

Țara Noastră

Propaganda dela Budapesta

Nu mi-a fost dat demult să trec printr'un șir de senzații anti-patice, ca astăzi când din bunăvoința unui prieten care vine din Ungaria mă găsec în față cu un maldăr de cărți și gazete din capitala de pe malul Dunării...

Două ciasuri, cât am trecut cu ochii peste tiparele imunde, mi-au lăsat în suflet un sentiment de scârbă amestecat cu milă, ceva din impresia penibilă pe care-o resimți de câte ori îți trece pe dinainte un aspect prea strident al degradării umane. În adevăr, activitatea de așa-zisă propagandă cu care elemente diriguitoare de-ale vecinilor noștri cred că trebuie să întreție focul sacru în tabăra lor, depășesc orice limită a trivialității și pe urma ei patrioții dela Budapesta ni se prezintă într'o postură de ridicol care ucide...

Am răsfoit cu acest prilej cel puțin cincizeci de numere din gazetele cele mai cetite ale Ungariei și din lectura lor m'am edificat complet asupra spiritului public de peste Tisa. Suntem exact acolo cu mentalitatea curentă a vecinilor noștri, unde i-am lăsat la 1914, în ajunul războiului, când presa lor umflată și bombastică își afișa pe toate coloanele stupida ei viteză de cerneală. Drama continentului a trecut peste capetele acestor oameni cu tot cortegiul de groaznice nenorociri și dășii n'au învățat nimic. Sguduirea înfricoșată de care i-a împărtășit istoria n'a putut scoate la iveală o conștiință schimbată, un îndemn serios de premenire. După războiul pierdut, după comunismul care i-a desonorat, după ocupația noastră și puternica amputare de teritoriu, lumea s'ar fi așteptat cu drept cuvânt la o tresărire vije-lioasă în sufletul poporului pornit să-și revizuiască valorile de gândire. Revirimentul acesta însă nu s'a produs, nu-l vede nimeni. Din primele momente ale independenței atât de scump plătite, s'au reluat iarăș clișeele vechi de orientare pripită, s'au reîntronat idoli de ieri și de pe marginea prăpastiei s'au repus în circulație lozincele care au dus Ungaria la pragul falimentului. Astăzi, săraci și neputincioși, în loc

de-a se găsi în căutarea unor remedii pentru salvarea țării, incorrigibili retori dela Budapesta exercită aceeași veche și demodată gesticulare largă, amenințând pe toată lumea și acoperindu-se de ridicol...

Cetesc ziarele de dinaintea mea și mă uimește inconștiența cu care presa unei capitale crede că-și face datoria în clipele tragice ce-au urzit destinul unui popor. Nu văd o pagină de cerce tare, un articol cumpănit care să pipăie resursele de viață pentru ziua de mâine și să introducă în conștiința publică fermentul unor binefăcătoare preocupări pozitive. În schimb o așazisă propagandă deșanțată la tot pasul pentru a menține neadormită revolta în sufletul cetățenilor și-a-i înfierbânta împotriva tuturor vecinilor. Supremul capital moral al Ungariei actuale, pare a fi după concepția îndrumătorilor de-acum, o ură nepotolită susținută cu toate meșteșugurile. De-aceia zi cu zi hârtia tipărită împrăstie săgeți pe toate fronturile și mascând cu un val de sinamăgire mincinoasă cumplitele mizerii de acasă, urlă de durerile închipuite ale maghiarimei de peste frontieră. Nici odată n'am întâlnit o mai detestabilă formulă de interpretare a îndatoririlor patriotice ca această tentativă voită de iluzionism politic în perioada de cea mai grea încercare a vieții unui neam. În mijlocul dărăpănării generale a statului, în loc de-a înregistra mizeriile zdrobitoare din față, ochii se îndreaptă dincolo de hotar și plâng lacrimi presbite, în vreme ce energiile dimprejur se pulverizează și se secătuiesc.

Propaganda presei ungurești și azi ca și odinioară nu e decât o rețea zilnică de mirajuri și făgăduinți care răsună sgomotos ca într'un bazar oriental și obosesc mintea cetitorilor. Zilnic se dă o bătălie crâncenă în aceste pagini împotriva tuturor statelor limitrofe, se ticluiesc orori și revoluții și se pun în perspectivă cele mai grabnice reparații. Tonul e veșnic ridicat, superlativele își reped cascada lor, grandilocvența turanică își face de cap, simțul proporțiilor s'a pierdut demult și-o lăudăroșie frivolă strigă din toate colțurile. Iată de pildă ziarele de Paști pe care le cetesc acum cu bagajul lor de ură incendiară, asvârlită la tipar din prilejul sărbătorilor. Grămezile de vorbe pocnesc goale fără o picătură de bun simț rătăcit din lumea realității. Ascultați la întâmplare cuvinte smulse din articolul prim al unei gazete guvernamentale, care ar fi să reprezinte în opinia publică orientările actualei stăpâniri: — „*Decât democrația noi prețuim mai mult ultima rațiune a existenței noastre naționale: spada. Credem că Ungaria în aplauzele de simpatie ale lumii civilizate se va reîntoarce pe teritoriile ei străbune, drumul spre ele însă, nu-l va putea deschide decât cu sabia*“.

Iată cum se face propagandă de către presa din vecini într'o vreme când foștii noștri compatrioți strănși din toate părțile într'un inel de fier, sub autoritatea unui amiral instalat în palatul din Buda, fac primele exerciții de stat independent...

Propaganda însă nu se resumă numai în coloanele ziarelor, ea angajează un cadru mult mai larg. Nenumărate cărți și broșuri au umplut vitrinele librăriilor, puse toate în serviciul aceleiași uri ireductibile.

Operă de suprafață, săgeți de carton, chiote fără adâncime și fără sinceritate, sunt tot atâtea certificate de minori intelectuali pe care și le liberează o societate căzută pe mâinile unei conduceri nepricepute. Nu cred să mai fie undeva o opinie publică, care să suporte o asemenea avalanșe de minciuni copilărești, o mai idioată pornografie politică ca cea tipărită astăzi la Budapesta.

Am înaintea mea între altele o carte voluminoasă, care în câteva sute de pagini, format mare, sub titlul „*Bukaresti séták*”, („Plimbări bucureștene”) relatează publicului maghiar impresii dela noi în legătură cu evenimentele politice din ultimii doi ani. Mincinos și trivial, într'un spirit dureros de meschin, se înfățișază oameni și lucruri de-aici, zăpăcind biata lume unguerească și aruncând asupra ei un val de murdării nerușinate pe urma cărora desorientarea crește lăsând în urmă desiluzii și-o depresiune crescândă. Străinul care cetește aceste exhibiții monstruoase se întreabă cu drept cuvânt, oare până la ce grad de perversitate a neputinții s'a coborât nivelul intelectual și moral într'o țară unde lumea suportă astfel de strâmbături caraghioase? Tradusă în limbi străine, cum aud că se plănuiește, o asemenea operă e cel mai potrivit termometru care legitimează deodată cu lipsa de maturitate a unui popor spargerea alcătuirii vechi unde se adăposteau orizonturile celei mai banale concepții de viață politică...

Hotărât lucru, pe noi nu ne aranjează această eclipsă cerebrală dela Budapesta. Nu că ar fi primejdioasă, fiindcă disproporțiile de forță sunt astăzi, între cele două state, evidente, și cumpăna înclină în favoarea noastră. Dar câtă vreme se va menține pe planul întâi această fantezie maladivă, șansele unei vecinătăți normale între cele două popoare nu vor crește și consecințele amare ale dușmăniei se vor resimți de amândouă părțile...

Urmărim de-aici cu viu interes toate palpitările pusteii unguerești și constătam cu regret această involburare fără repaos. De multe ori cei care cunoaștem caracterul poporului maghiar și avem reale simpatii pentru el, rămânem descurajați pe urma manifestărilor de copilărie primitivă cu care ne suprind conducătorii dela Budapesta.

Cine știe, poate e justificată teoria multora care spun că Ungaria e deplasată în frământarea actuală a Europei moderne, fiindcă Austria a îndrumat de veacuri viața politică a vecinilor noștri rămași astfel într'o adolescență tardivă și că astăzi, în lipsă de guvernantă, societatea diriguitoare de pe malul Dunării se dedă la fel de fel de ciudățeni care stârnesc sau zâmbete, sau compătimiri...

OCTAVIAN GOGA

Clopotele

Cântă clopotele 'n sat
Rare... tot mai rare... —
Ploaie deasă s'a lăsat...
Și prin ploaie legănat
Cântă clopotele 'n sat,
Cântec de 'ngropare...

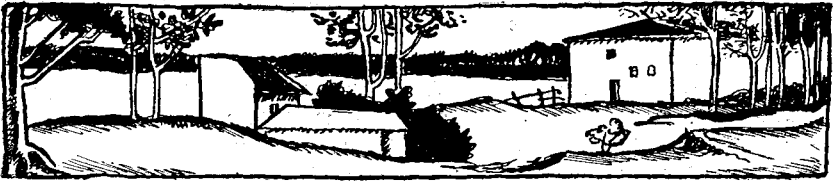
Și s'aud cântări-cântări
Cum adorm pământul...
Se ridică până'n zări,
Și se frâng prin depărtări...
Și s'aud cântări-cântări
Cum le joacă vântul!...

Mi se pare c'am murit...
— Cine să 'mi-o spună? —
Ploaia plânge liniștit...
Nu de preoți însoțit
Mi se pare c'am murit...
Inimă nebună!...

Iar în urmă de sicriu —
Prin tăcerea sumbră,
Pe sub cerul plumburiu
Trece-un mort printr'un pustiu...
Iar în urmă de sicriu
Numai eu... și-o umbră...

Prin văzduhul frânt de vânt
Pacea-i tot mai sfântă...
Și mi-e frig ca'ntr'un mormânt.
Sufletul mi-e de pământ...
Prin văzduhul frânt de vânt
Clopotele cântă...

ZAHARIA BĂRSAN

Evreii din Ardeal și presa lor

În coloanele acestei reviste s'a vorbit adeseori de opera mai mult destructivă, decât pozitivă, pe care înțelege s'o îndeplinească „o anumită presă“ dela noi. Consecvenți programului nostru, urmărim de o vreme încoace manifestările publice ale evreilor din Ardeal și'n special atitudinea presei lor în diferite chestiuni la ordinea zilei. Zicem a „presei lor“ pentru cuvântul foarte simplu, că presa maghiară din Ardeal este și astăzi aproape pe dea'ntregul în mâna concetățenilor noștri evrei. Încă una din moștenirile binecuvântatei oblăduiri a feudalismului maghiar. Este știut, că presa răposatei Ungarii era aproape complet semitizată și că această presă, fără nici o excepție, era trâmbița fermecată a ideii de stat maghiar. Identificați întru totul cu aspirațiile imperialismului unguresc, pozând pe asimilații și chiar pe „kossuthiștii“ în politică, evreii Ungariei milenare au fost șampionii acerbi ai ideologiei arpadiene, cu toate consecințele ei fatale în exercitarea politice de opresiune și de maghiarizare. Și ne sunt încă vii în memorie glasurile de sirene ale ziarelor budapestane, cari în frunte cu „*Pesti Hirlap*“ și cu alte mari cotidiene prin eselență evreiești, au bătut recordul șovinismului, aruncând foc pe nări de câteori o domnișoară dela Sibiu era surprinsă de jandarmi cu o pantlicuță de tricolor românesc la cingătoare, sau trimițând fulgere de intoleranță și dispreț la adresa noastră, „a naționalităților“ atunci când un deputat român îndrăsnea să vorbească ceva mai răspicat în parlamentul unguresc.

Dacă aceste săgeți ne-au durut, ele însă nu ne-au surprins. Știam că interesele de rasă ale evreilor — un popor oaspe — le impun o anumită linie de conduită politică, o atitudine care se rezumă în: loialitate până la complecta identificare cu interesele statului, care-i adăpostește. Știam că acești merindea sufletească, cu care profetul biblic i-a trimis în drumul pribegiei, după prăbușirea Sionului. Iar poporul lui Israel a înțeles taina adâncă a acestui sfat, și-l urmează cu sfințenie în toate țările din lume, pe unde-i poartă vântul norocului și dorul de câștig.

Până aici nimic de zis.

Să revenim însă la atitudinile mai recente de care vorbeam, și

să vedem cum se respectă vechea povață biblică din partea nouilor cetățeni ai României mărite, din partea evreilor ardeleni.

Cercetarea ne pare plină de interes.

Comparând declarațiile de dragoste și loialitate, pe care ni-le transimt la anumite ocazii festive, cu spiritul și cu tonul, care se desprinde din presa lor, vom găsi imediat o flagrantă contradicție.

Presa maghiară din Cluj, Oradea-Mare și Brașov — ziare scrise și susținute aproape exclusiv de evrei — se prezintă și astăzi cu tricolorul ungureș la butonieră. În loc de orice rezervă cuminte sau adaptare la împrejurările schimbate, intelectualii evrei din Ardeal — în special neologii — fac și astăzi pe ungurii. Și nu numai, că protestează cu învingare când le aducem aminte origina lor, atât de îndepărtată de alui Tuhutum, ci ne dau să înțelegem, că sunt mai neaoși și mai inseparabili ca totdeauna de aceia, cari le-au atrofiat conștiința de rasă. Posedați de această autosugestie, amestecată cu o bună doză de element speculativ, presa lor păstrează o manieră, care — deparie de a ne fi favorabilă sau politicoasă cel puțin — este adeseori atât de îndrăzneță încât nu mai lasă nici o îndoială asupra resurselor intelectuale, din care se alimentează.

Să dăm câteva cazuri concrete.

De patru ani încoace, nici cel mai asiduu cetitor al gazetelor evreo-maghiare dela noi nu cred să fi descoperit în coloanele lor un articol binevoitor, sau cel puțin un pasaj mai senin, în care oamenii și stările din România să fie apreciate just și fără resentiment. În schimb jalbe și acuze mai mult sau mai puțin deghizate, iar mai presus de toate o îndrăsneță erijare în apărători implacabili ai minorităților creștine. Zeșosul Schreib—Moritz din Ardealul desrobit. ne apare astfel în cele mai ciudate ipostazuri. Ici combate cu virulență reforma agrară, împrumutând talarul de avocat al magnaților latifundari, dincolo sare'n apărarea episcopului Majlath, care fusese aflat, că denunțase țara la Liga Națiunilor. Colo răgușește pentru nesocotirea miraculoaselor „hotărâri dela Alba-Iulia“, dincoace sbiară să se revizuiască tratatele de pace. Astfel el totdeauna pledează pentru gravamele nemulțumiților, cari au firește perfectă dreptate, niciodată însă nu-l surprinzi apreciind situațiile cu cumpătul înțelegerii sau scăpând o ușoară nuanță de apărare pentru interesele statului românesc. Să verificăm cu exemple.

Considerându-i ca rasă și ca minoritate separată, ministerul de instrucție ordonă — cum se știe — ca limba maghiară să se scoată din școalele evreiești și în locul ei să se introducă, ca limbă de predare, sau limba *statului* (cea română) sau limba *ebraică* (cea maternă).

Un principiu fundamental de pollică culturală adoptat și aplicat în toate statele naționale. Ce atitudine a luat presa evreiască din Ardeal față de aceste ordonanțe? Lupta cea mai înverșunată. Cunosci ziarști evrei, cari au redactat memoriile și au condus deputații de protestare la minister, Ci-că limba lor maternă este cea ungurească și toate celelalte sunt pentru dânșii „graiuri streine“. În acelaș timp — un fenomen ciudat. — mulți din acești abili „jurnaliști maghiari“ au

învățat românește, pentruca să poată citi ziarele din capitală. Va să zică ei, din rezoane pozitive, învață acum românește, pentru a-și exercita cu succes meseria. Tot atunci însă, pledând pentru drepturile imprescriptibile ale limbei ungurești, împiedecă pe micii evrei, consăngenii lor, să apuce din vreme a învăța limba țării și-i sfătuiesc să rămână cu ungureasca, de care preapuien se pot folosi în viață. Unde-i logica, unde-i consecvența și unde-i probitatea acestor proceduri?

La Oradea-mare se constată cu certitudine, că directorul liceului maghiar s'a făcut vinovat de grave păcate politice. Liceul călugărilor premonstratenzi, ai cărui profesori își primeau decretul de numire din Ungaria, devenise un mic cuib de iredentism. Ministerul ordonă închiderea liceului. Cine credeți, că a sărit în apărarea călugărilor catolici? Toate ziarele evreiești din Ardeal. Săptămâni dearândul aceste ziare au vărsat lacrimi și au risipit blesteme la adresa barbarelor autorități, „careucid cultura zăvorîndu-i templele luminoase“, dar n'a avut un cuvânt de reproș — atât de bine meritat! — la adresa directorului, căptușit cu ură și imprudență, și n'au găsit un motiv, sau un argument, cu care să justifice oarecum și procedura statului, ale cărui „interese superioare“ cu atâta elocvență știau să le reprezinte mai alaltăieri, când era vorba de regimul maghiar.

Eu unul nu-mi aduc aminte că vreun ziar din Budapesta să fi luat în cazuri similare apărarea vreunei școale românești sau de altă naționalitate. E suficient să reamintim cititorilor cazul celebru cu renta din Regat a liceului nostru dela Brașov, când toate ziarele evreo-maghiare făceau spume de indignare.

Alt caz. Acțiunea Franței în Ruhr de luni întregi ne ține privirile încordate. Cu toate simpatiile noastre pentru Franța, ziarele din București aduc știri obiective și prezintă evenimentele în lumină clară, nefalsificată. Poftiți însă și urmăriți ziarele evreiești din Ardeal, în special cele din Cluj, Oradia-Mare și Timișoara. Evenimentele din Ruhr sunt redade consecvent cu o vădită antipatie pentru Franța și cu o foarte transparentă compătimire și simpatie pentru biata Germanie brutalizată... Și cu toată vigilența cenzurii din zona militară, aceste articole filogermane apar regulat la noi, în România, țara unde se păstrează cel mai înalt cult pentru Franța. Jurnaliștii evrei știu bine lucrul acesta, ei țin totuși să scrie pe gustul baronilor, cari nu dorm la noi și al unguirilor „care se deșteaptă“ la Budapesta.

Un exemplu și mai eclatant e cazul Belmont și soției, cu atentatul. Agenții iredentei, diriguite de iluștrii politiciani de pe malul Dunării sunt prinși în flagrant delict de preparative la un atentat monstru pentru distrugerea dinastiei Țării Românești. Coloanele ziarelor din capitală, ca să nu mai vorbim de cele streine, sunt pline cu amănunțele complotului și cu desbaterile senzaționalului lui proces politic. Toată țara este în agitație. Ziarele maghiare din Ardeal se fac că nu știu de toată chestia. Când atentatorii au fost deținuți, au adus știri foarte scurte și laconice. Acum când cu procesul și condamnarea, ele au tăcut mulcom.

Pentru ce să supere pe domnii Gömbös și Héjjas? Ca oameni

prudenți, ei știu să-și plaseze la gazetă toată rafineria spirituală, care formează nota specifică a unui patrimoniu de rasă.

Dar făcând abstracție de aceste cazuri concrete, eu n'am citit de patru ani încoace în presa aceasta un rând prietenos și recunoscător la adresa Țării Românești, care-i ocrotește, lăsându-le larg deschise toate porțile îmbogățirii. Repet, n'am aflat un cuvânt de scuză sau de iertare în fața multelor mizerii și neajunsuri ale vieții noastre publice, atât de firești și explicabile în gospodăria pripită a unui stat, aflător în faza inițială a consolidării sale.

În schimb n'am găsit nici cuvinte de osândă la adresa politicianismului actual din Ungaria, unde stările de lucruri sunt lamentabile, în special situația evreilor este incomparabil mai... critică, decât la noi, și de unde ziaristii evrei au fost siliți să se refugieze la Viena. Dimpotrivă. O părere favorabilă României, care vede lumina în streinătate, — chiar când ea e remarcată în ziarele bucureștene, — nu o reproduc. Tot ce apare însă favorabil despre Ungaria este reprodus cu litere groase și cu aceeaș grijă, cu care se remarcă orice ponegre, rostită la adresa noastră de vre'un obscur politician al Europei.

Echivocul, mai bine spus tendența cu dedesupturi, răsare astfel în toată evidența ei. Presa evreiască din Ardeal ne apare când filomaghiară, când filocatolică, când filogermană, filoromână niciodată. Dar antifranceză și antiantastistă totdeauna. Și nu putem înțelege nici mobilul sufletesc nici logica acestor atitudini.

Ni-se va răspunde probabil, că evreii fiind minoritate etnică au datoria să apere interesele politice și naționale ale minorităților. Foarte bine, dar atunci înțelegem să apere interesele *pur evreiești*. Cu ce drept se erijează însă în rolul de avocați ai elementului unguresc? Jalbele și chiar acuzele ungarilor de rasă, până la un punct, le pricepem și le apreciem. În definitiv, în inima elementului unguresc dela noi sângere încă o rană dureroasă, pentru că ei și-au pierdut țara mamă, au pierdut situații și privilegii. Dar, ce au pierdut evreii din Ardeal?

Ar fi interesant să se alcătuiască un bilanț al situației lor materiale, dela 1918 încoace, și o statistică, în care să se arate exact câți evrei s'a refugiat la noi din Ungaria, din Polonia, Cehoslovacia și Rusia și câți se revarsă și astăzi în România-Mare, acest pământ al Canaanului pentru toți...

Și totuși, în loc de orice stăruință cinstită pentru concordarea intereselor lor de rasă cu marile interese ale statului românesc, în loc de o contribuție cât de modestă la opera de consolidare a țării, care este și patria lor, ziaristii evrei fac impresia că scriu totul cu privirile îndreptate spre Budapesta, așteptând ca pentru fiecare articol să fie bătuți pe umăr dincolo de Tisa... Samsari ai condeiului sau apostoli ai disoluției, înaintea ochilor noștri ei ne apar ca semănători de neîncredere și neghină, al căror scris, departe de a însemna o muncă pozitivă, este izvorul de alimentație al tuturor tendințelor centrifugale, al tuturor curenților de subminare și desagregare.

Atitudinile acestea, oricât de inofensive s'ar părea în definitiv ele merită să fie relevate și să ne preocupe în mod serios, câtă vreme

ele oglindesc starea de spirit a unei minorități, care numără aproape o jumătate de milion de „cetățeni români“ aici în Ardeal. Nu afirmăm, — pentru că nu ne vine să credem, — că toți fruntașii evrei din Ardeal cugetă la fel și se solidarizează cu spiritul și modul de redactare al presei lor. Aici, la Oradea-Mare cunosc mulți intelectuali evrei, oameni de cultură europeană, luminați și bineintenționați carivăd situația cu capul limpede și cari, îndrumați în altă direcție de către presa lor ar deveni cetățenii loiali și folositori ai Țării Românești. Tocmai convingerea aceasta a fost mobilul, care m'a îndemnat să-mi aștern pe hârtie aceste câteva observații, spuse cu curajul sincerității, pe care mi-l'am îngăduit totdeauna, și cu obiectivitatea, pe care intelectualii minorităților din Bihor au avut atâtea prilejuri să mi-o recunoască. Constatăm aceste apariții ciudate, aceste stranii fenomene de psihologie etnică, cu aceiași ochi senini și neturbați cu care privim anumite rătăcirii politice, pe care ne-ar plăcea să le credem trecătoare. Nu recriminăm.

Evreii din Ardeal prin presa lor sunt liberi să facă și mai departe jocul politic al maghiarilor. Fie că-l fac din convingere, fie dintr'un simplu calcul de tarabă, în orice caz ne servesc motive palpabile să le contestăm lealitatea, pe care o afișează la prilejuri solemne.

Până când presa, susținută de dâșii, o vedem înfeodată unor interese streine de adevăratele nevoi ale statului român, până atunci, să ni se ierte cuvântul, pe evreii de aici trebuie să-i considerăm cel puțin ca prieteni falși.

Noi suntem pentru lărgirea tuturor libertăților, pentru soluționarea pașnică a tuturor conflictelor și antagonismelor politice.

Astfel de atitudini însă, cari sunt dăunătoare nu numai țării, ci și populațiunii evreiești, împiedecă tocmai opera noastră de nivelare.

Nădăjduim deci, că observările noastre vor avea darul să readucă pe evreii din Ardeal la simțul realității, iar presa lor își va înțelege mai deaproape adevărata menire ce o are în statul român, aici unde toți cetățenii de toate neamurile și confesiunile își pot găsi tihna și bunăstarea, bucurându-se de egale drepturi și egale datorii față de țară.

Vom putea avea oare cândva schimbarea acestor atitudini greșite, pentru a înregistra cu toată satisfacția ce-o comportă, o revenire la calea adevărată?

GH. TULBURE

In fața morții

Câți nu s'au gândit, și au trebuit să se gândească, cu prilejul plecării la război, la ceea ce însemnează, la ceea ce este a se găsi omul în fața morții... Acuma, lucrurile au ieșit așa, din nenorocire, că mulți dintre ai noștri s'au aflat cu adevărat în situația aceasta, de a privi înfricoșata săcerătoare în orbitele-i întunecate; — în clipa plecării nimeni nu putea ști ce avea să se întâmple; și toți trebuiau să fie pregătiți la toate și la ori și ce.

Totuși, s'a văzut cu ce voieșie au plecat toți; — și nu era o enervare că aceea în care omul își face curaj însuși, — ci un adevărat avânt spre sacrificiul vieții, dacă soarta va fi hotărât așa, o privire sfidătoare ca un hohot nepăsător, drept în ochii neînduplecatei.

Iată un fenomen psihologic care merită o adâncire.

În deobște perspectiva morții îngrozește pe orșicine. Da, pe orșicine, — chiar și pe aceia cari ajung, în disperare de a mai trăi ca oamenii, să-și ia singuri viața. În sufletul acestora trebuie să fie o revoltă amară, crâncenă, și în această revoltă a lor, punându-și capăt existenței, au ceva ca o mișcare de răzbunare, ultima armă împotriva sorții. Ei închid ochii și se aruncă în prăpastie, cu un sentiment că acolo și atunci își vor dezarma în sfârșit, dacă n'au putut să-și zdrobească, dușmanul... Prăpastia rămâne totuși înfiorătoare și trebuie o clipă de adevărată nebunie, o absență momentană de orice judecată, pentru ca să se calce și să se treacă peste această înfiorare.

Dar câți nu găsești — și sunt mult mai mulți de cât aceia ce se dau pe față — pe cari gândul și teama de moarte îi chinuște... E și o boală, în multele feluri de manifestare a neurasteniei, — boală căreia medicii, neputând să-i găsească un leac, i-au dat cel puțin un nume (cam așa cum se întâmplă cu cele mai multe boale); se chiamă *thanatofobia* ceea ce nu este decât un cuvânt compus grecesc, ce s'ar putea traduce, în termeni mai puțin științifici, cu: frica de moarte. E, trebuie să fie, una din boalele cele mai chinuitoare, una din acele forme ale neurasteniei care poate duce nu odată la nebunie, — dovadă cazurile constatate ale unora ca aceia cari, de frica de moarte, — se sinucid!

„Ca să scape odată“... Dar, mai la urmă, e probabil că ori ce sinucidere are la baza ei, mai mult sau mai puțin, și frica de moarte, — iar ceea ce se pare îndrăzneală la sinucigași, nu este decât temeritatea lașului, — și se știe ce proporții poate să ia uneori o asemenea temeritate.

Un neurastenic thanatofob a fost și acel preot catolic despre care citesc că ajunsese la ideea fixă că va fi călcat odată și omorât de un automobil. Din pricina aceasta, nu mai ieșea din casă de cât la ultima extremitate și nu mai umbla decât tremurând pe stradă. Sunetul anunțând apropierea unui vehicul drăcesc că acesta îl scotea din sărite, rămânea îngrozit, gata să leșine pe trotuar, — și oameni de bunăvoință trebuiau să-i ajute să se refugieze acasă, dinaintea vedeniilor amenințătoare ale propriei lui închipuiri... Apoi, într-una din zile, când iarăși zări venind de departe o trăsură ca aceea în goană nebună, o așteaptă și — se aruncă fără veste înaintea ei. A scăpat pe urmă, pentru totdeauna, de frica de automobil.

Aceștia sunt însă oameni la cari trebuie să fie ceva binișor deranjat în creeri. Dar sunt și oameni, altminteri cu toată aparența de sănătate mintală, ci numai cea trupească să le fie întru câtva amenințată, și îi vei vedea, sau îl vei ghici, chinuiți de sinistra problemă a morței...

A fi și a nu fi, — nu Hamlet a fost cel dintâi pe care acest gând l-a muncit, — și mai ales nu va fi fost el cel din urmă. Mai de mult omul se va fi gândit poate mai puțin la moarte, — apoi cei mai mulți și-au făcut despre ea o închipuire consolatoare, silindu-se să și-o înfățișeze numai ca o poartă de trecere la o altă viață — viață totuși! — continuarea de existență individuală... Instinctiv, cu toate acestea, omul în totdeauna, de când se știe și sunt mărturii despre dânsul, — de altfel ca și animalul, — s'a temut, s'a îngrozit de moarte.

Ori ce închipuire și-ar face el despre viața viitoare, raționamentul i se izbește de această obiecțiune descurajatoare: *Înainte* de a deschide ochii la viață, e cert că *nu* am existat. N'am nici o amintire despre trecut. Tot ce știu din el, e aflat, e învățat pe urmă, — după cum un călător ce vine pentru întâia oară într-o țară, e pus în curent abia de atunci înainte, cu cele de acolo. Care ar fi rațiunea, — adică cum ar putea încăpea într'un raționament omenesc, ca să se poată crede că ceea ce a avut odată un început — în cazul de față existența individuală omenească — să nu mai aibă sfârșit?... Infinitul, cu un capăt totuși finit, e un *non-sens* pentru judecata omenească.

Pentru judecata omenească... Dar oare tot ce este și tot ce poate fi, de judecata omenească este cuprins?... Nici îndoială nu mai încapă că *nu*, — și că sunt, în afară de judecata omenească, lucruri și posibilități despre cari noi abia putem avea bănuială.

Teama de moarte nu este mai la urmă decât regretul de a fi nevoit să părăsești o lume și un trai cu care te-ai obișnuit. Dar cum e vorba aci de un termen care odată fatal are să se producă, rezultă că *orice* temere de moarte este absurdă, e un sentiment bolnăvicios,

pe care omul trebuie să-l combată și să-l învingă. Nu temerea de moarte, ci dragostea de viață trebuie să fie resortul care să ne susțină, — și acestea două *nu* sunt același lucru.

Dar iată o pildă unde și dragostea de viață poate să cedeze unui alt sentiment: Ne întoarcem cu gândul la priveliștea ostașilor noștri plecând în necunoscutul în care în orice moment s'ar putea, să se întâlnească față în față cu moartea... Iată-i nepăsători de o asemenea amenințare, pe ei, pe cari moartea îi invită, — pe când atâția alții, la adăpost, tremură și se tem de moarte...

Ei, asta este: că nu e numai un singur fel de moarte. Poetul a spus-o: Mă îngrozesc la gândul ca să mor în pat, cu capul între perne, — să mă sting încet ca o făclie arzând mornit într'o odăiță tristă și îngustă...

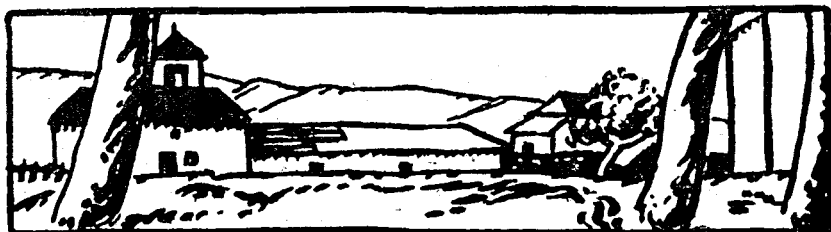
Ci, ca Petöfi (în traducerea lui Oct. Goga):

— *Mărite Dumnezeu din cer,
Eu ție altă moarte-ți cer:
Eu brad să fii și fulger să mă 'ncingă,
Turbatul viitor mijlocul să mi frângă;
Să mă prăval, o uriașă stâncă,
Să înfior prăpastia adâncă...*

Asta este. Moartea ne pândește și ne ajunge mai curând sau mai târziu, pe toți. Dar să mori frumos, acesta e totul, acesta e norocul. Și să fii gata s'o primești neîndurată în față, ori când, după vorba lui Stendhal: „Regarde droit la mort, elle recule“...

Iată ce am citit în ochii acelor cari plecau, cu Dumnezeu și cu voie bună, neștiind dacă se vor mai întoarce, dar simțind că jertfa lor măreață avea să fie pentru ei, și sfântă pentru țară.

ION GORUN

Subvenționarea școlilor minoritare

De patru ani se sbate statul român cu aranjarea școlilor minoritare din Transilvania, în special cu școlile secundare maghiare, iar astăzi suntem mai departe ca ori și când de perspectiva vreunei soluții multumitoare.. Toate școlile minoritare sunt școli confessionale și legislația ungurească le cunoștea sub numirea aceasta. Legile ungare stabileau situația lor de drept, felul de a funcționa, dreptul de conducere și control al statului asupra acestor școli, dreptul disciplinar, planul de lecțiune, cu un cuvânt tot ceea ce face ca aceste școli să funcționeze normal și să nu iasă din cadrul atribuțiunilor pe cari li le-a rezervat legea

După 1 Decembrie 1918 școlile confessionale *române* au trecut în statul român cu toate drepturile avute, iar cele *săsești* au fost primite în aceleași condițiuni, de îndată ce adunarea săsească dela Mediaș a aderat la cadrele noului stat.

Ungurii însă, cari așteptau ziua încheerii păcii, au refuzat recunoașterea stărilor noi de lucruri și astfel au eșit din preocupările Consiliului dirigent.

Deoarece toate școlile confessionale primeau dela stat subvenții însemnate pentru plata corpului didactic, e natural, ca școlile confessionale ungurești să fie lipsite de această subvenție pe tot timpul cât au durat tratativele de pace și până la ratificarea păcii dela Trianon.

După pacea dela Trianon maghiarii au recunoscut noul stat și au cerut tratament egal cu al altor confesiuni pentru toate instituțiile lor culturale. Cum confesiunile românești primiau subvenții potrivite, sașii, cari se referiau la privilegiile câștigate pe timpul regimului unguresc, ceruse și li se acordase un ajutor global de patru milioane lei, iar șvabii scăpați de sub dominațiunea sârbă fură încadrați în salarii conform legii, deci egale cu ale corpului didactic dela școlile confessionale române, era lucru firesc ca ungarilor să ceară aceleași subvenții.

Încadrarea ungarilor în sistemul de subvenționare al statului era însă cu neputință din două motive: Aveau prea multe școli, cari dacă își aveau rostul lor pe vremea regimului unguresc, ca școli de propa-

gandă ungurească, în statul român trebuiau să fie reduse în proporție cu numărul populației, dacă țineau ca statul să le acorde subvențiile necesare.

Al doilea motiv era, că în afară de școlile ce le aveau la 1918, au mai înființat o serie de noi școli vrând prin aceasta să se substituie școlilor ungurești de stat trecute în proprietatea statului român ca școli române de stat. A încadra deci un atât de uriaș corp didactic unguresc în sistemul de subvențiuni al statului, însemna a angaja bugetul în mai mare măsură pentru unguri, decât pentru toate celelalte școli de stat și confesionale și astfel a continua politica ungurească de propagandă și în țara românească. Iată-ne deci cu întreg sistemul de subvenționări ajunși la răspântie.

Este curios, când citești ici-colo, că legile școlare ungurești sunt absolut bune pentru noua situație, dacă schimbăm cele ce sunt de schimbat.

Desigur că sunt bune în cece privește controlul, atribuțiunile diferiților factori, chestiunile de detalii, dar fiindcă organismul întregului este încadrabil în sfera de preocupățiune a statului român, e lucru firesc că sau organismul acesta trebuie transformat sau trebuie substituit cu un altul.

A transforma organismul școlar confesional pentru a se ajunge la echilibru cultural prin o dreaptă proporționalizare a școlilor existente nu stă în puțință noului stat. Aceste școli sunt proprietatea confesiunilor, cari desigur că nu le vor reduce nici chiar în localitățile unde perspectiva lor de viitor este absolut fără nici o șansă.

Rămâne, ca statul să caute a substitui organismul școlar de astăzi prin unul mai propriu intereselor sale, care nu poate fi altul decât decretarea ca principiu a învățământului de stat.

Acest principiu cuprinde în sine două lucruri: 1) Că statul îngrijește din acel moment numai de școlile sale 2) Că orice ajutor și subvenție pentru vre-o altă categorie de școală o suprimă. În cazul dintâi statul se va substitui cu organismul școlii de stat organismului existent de astăzi și va face distribuția proporțională a școlilor pentru fiecare națiune din Transilvania, în regiuni unde numărul acelora de fapt reclamă existența școlii de limba lor.

În cazul al doilea se va pune la ordinea zilei procesul natural al reducerii școlilor confesionale existente, susținute de către guvernele ungurești cu scop de maghiarizare. Când se va denega orice subvenții din partea statului pentru școlile confesionale, nu știu cum ar putea să mai dăinuască atâtea școli secundare și medii ungurești în localități unde populațiunea lor e minimală, și lipsite azi de importanța culturală, pe care o aveau pe vremea ungarilor.

În felul acesta s'ar inaugura în statul român un nou organism școlar, isvorât din nevoile culturale ale acestui colț de țară, care ar fi cu toată considerarea și față de alte neamuri susținând școli pentru acele, din bugetul statului, în proporția lor numerică. Pe de altă parte statul ar fi adăpostul oricărei întreprinderi de mijloace violente față de școlile existente confesionale, lăsând că acele să înceteze de sine lip-

site fiind de ajutorul statului și având prea puțin popor, ca acele să poată întreține din mijloacele proprii mulțimea de școli, pe cari li-au moștenit dela statul ungar.

La rândul său statul ar putea să accelereze acest proces de selecționare a legilor și regulamentelor existente, prin aplicarea legilor și regulamentelor existente, prin decretarea egalizării retribuțiilor corpului didactic confesional cu acele ale corpului didactic dela stat, prin statuarea egală a taxelor școlare, etc.

Este adevărat, că aceste dispoziții ar atinge și câteva licee confesionale române, dar cred că în feliul cum am alcătuit proiectul aranjării organismului școlar din Transilvania (publicat în *Indreptarea* 1922 August) s'ar găsi și pentru aceste, precum și pentru celelalte confesiuni o măsură dreaptă, ca în acest punct să nu se poată simți jignite în justele lor revendicări.

În feliul acesta statul ar face un act de dreptate pentru toți, dând fiecărei confesiuni: ce i se cuvine, ar preveni orice luptă culturală din partea neamurilor neromâne, cărora le-ar lăsa libertatea de a-și susține școli pe spesele lor, dar în acelaș timp ar inaugura și procesul adevrat intereselor sale, menit să servească ca bază la principiul echilibrului cultural.

Ar mai fi o modalitate de aranjament, pe care o scot la iveală cei ce cu orice preț ar dori să mântue organizația școlară de astăzi.

În sprijinul acesteia, ei se referă la feliul cum au fost aranjate școlile sașilor. Să se dea fiecărei confesiune un ajutor global din visteria statului în proporția numerică ce o are.

Las că o astfel de combinațiune este o imposibilitate din punct de vedere bugetar, mai ales dacă s'ar lua de bază școlile săsești, cari primesc azi 12 milioane, reprezentând un popor de 200,000. Ce ar trebui dat atunci celorlalte confesiuni cu o populație de milioane?

Sistemul acesta de ajutor global, însă nu a fost practicat de nici un fel de stat și nici de statul ungar, când a fost vorba de școală.

Fiecare stat urmărește prin școală o politică culturală, socială și națională, concordantă cu interesele și caracterul statului. De aceea orice sprijin se da școlilor, era legat de anumite condițiuni și sever controlat dacă acele se și observă. Legislația ungurească a ținut ca ajutorul să fie dat direct personalului didactic confesional ca și în feliul acesta să constrângă pe fiecare, ca întreaga sa activitate și atitudine să o conformeze cu tendințele culturale și naționale ale statului.

Dacă politica culturală a sfatului român nu ar urmări repararea unei nedreptăți istorice și stabilirea unui echilibru, dacă i-ar fi indiferentă educația, generațiilor tinere desigur că sistemul de ajutor global ar fi cheia cea nimerită, care ar rezolva o problemă atât de delicată.

Până când însă imaginea patriei, educația creștinească, rolul ce trebuie creat elementului românesc în aceasta țară va inspira conducerea politice culturale a țării, nu se va găsi om, care să ia răspunderea pentru sistemul ajutorului global.

Că acesta s'a dat sașilor și în parte ungarilor, nu înseamnă, că n'a avut un caracter pozitiv de ajutorare grabnică, care însă nu poate servi ca bază la o deslegare definitivă. Rezultă din toate aceste, că oricât de mult ocolesc guvernele de a da o soluție definitivă problemei școlară, susținerea organismului de astăzi devine din zi în zi mai problematică. Soluționarea lui o accelerează școlile confesiunilor ungurești, cari cer zilnic subvenție dela stat, iar statul nu li-o va putea denega mult timp, dat fiind că celelalte confesiuni beneficiază de această subvenție.

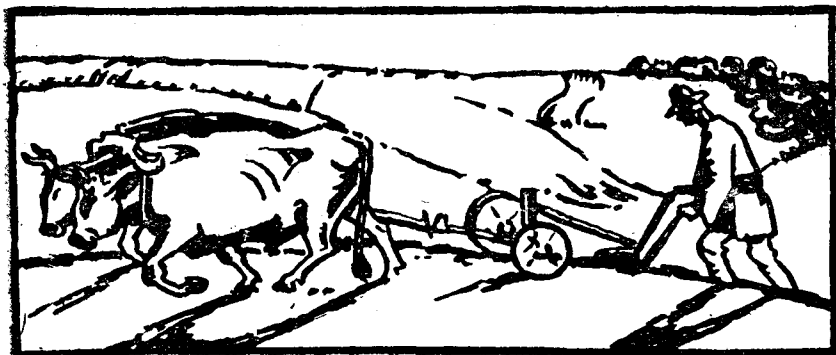
În ziua când se va căuta soluția, după care să se dea și maghiarilor o participare la buget, va trebui ca întreaga problemă să se pună în discuție. În momentul însă, când se va pune problema contingentării și proporționalizării acestor școli, se va căuta zădarnic o altă bază de a substitui organismul școlar de astăzi, decât aceea a școlii de stat, care repartizată proporțional pentru fiecare neam în limba lui și cu largi concesiuni de educațiune religioasă pentru confesiuni, va forma organismul nou școlar, care să mulțumească pe toți și să fie în concordanță cu interesele statului.

Problema în felul acesta este dificilă numai în ceea ce privește învățământul suprapus celui primar. La școlile primare chestiunea se poate discuta, fiindcă școlile primare ca număr și dislocare nu prezintă o disproporție atât de isbitoare, ca cele secundare.

În orice caz problema școlară nu mult va mai dăinui în provizoratul acesta și ar fi în interesul tuturor, dacă atât confesiunile, cât și organele statului ar depune la deslegarea ei o cât mai largă iubire de cauză.

OCTAVIAN PRIE

Strănepotul vornicului Mihai

I.

Între parohul și proprietarul de pe moșia Avrămușului neînțelegerile au început dela o bucată de loc a bisericei. Părintele Ilie ar fi înapoiat-o bucuroș și ar fi primit și schimbul de pământ, însă nu-l ierta sufletul, căci în pământul acela odihneau oasele moșilor și strămoșilor celor ce trăiau. Proprietarului îi trebuia numai de cât bucata aceea de loc, ca să-și întindă grajdurile și magaziiile, și locuințele slugilor dela curte.

Părintele a cercetat documentele parohiei, a găsit pe acela de care avea nevoie și într-o zi a venit la curte ca să-l arate proprietarului, ea să se convingă și el că n'avea dreptate în stăruința ce o punea.

— Iaca, începe vorba părintele Ilie, dacă pînă acuma nu ne-am putut înțelege, nădăjduesc că după ce domnul va binevoi să citească actul de donație a bunicului său, fie iertatul conu Mihai, nu va mai stăruii în cererea sa și va avea milă de cei ce odihnesc în pământ.

Proprietarul se uită cu ciudă la paroh și simți o mare neplăcere văzîndu-l stînd liniștit și senin în fața lui. Luă actul din mîinile părintelui Ilie, îl cetii cu băgare de seamă, încruntă de vreo două ori din sprincene, îl mai cetii odată, apoi, cu fața zămbitoare, întreabă preotul:

— Acesta-i actul? Altă dovadă mai ai?

— Aceasta, răspunse părintele Ilie. Altă dovadă, ce să mai am?

— Dacă-i numai atîta, zise domnul, atunci iată dovada sfinței tale...

N'apucă să isprăvească vorba, că începu să rupă actul, în bucăți mari întii, pe urmă în bucățele tot mai mici, pe care le lăsă să cadă pe covor. Părintele îngălbeni și privi aiurit. Nu făcea nici o mișcare. Limba i se încleștase în gură. Înlemnise.

După ce aruncă și cea din urmă rămășiță de hîrtie, proprietarul vorbi :

— Acuma nu mai aveți nici o dovadă. Să ne vedem sănătoși, părinte.

S'a ridicat dela birou și a trecut în odaia de alături.

„Nelegiuitul“ șopti printre dinți părintele Ilie și adunîndu-și puterile se sculă de pe scaun și plecă. Să-l fi văzut, parcă era o umbră care abea atinge pămîntul. Mergea cu capul aplecat, și era abătut cum nu-i se întîmplase niciodată în viață.

— Doamne, se gîndi părintele, grele și multe păcate pe lume. Ca om s'ar cuveni să-l blestem, preotul însă e dator să se roage și pentru cei răi, de-o potrivă.

Pentru înția oară în viață, mintea părintelui Ilie era supusă unor grele chinuri și sufletul lui era torturat, el singur neștiind cine va învinge din această luptă, ura pe care o adunăm zi cu zi, ca picături de otravă în suflete sau bunătatea.

Acasă, se duse deadreptul la dulăpiorul în care ținea arhiva parohiei, cercetă cu deamănuntu documentele și mare-i fie bucuria cînd găsi în altul, întărită, dania din documentul pe care-l rîvășise proprietarul. De zeci ori ceti cu lăcomie vorbele: „Io, Mihai, vornic, stăpînul moșiei Avrămuțului, fac danie de a mea bună voe bisericei sfîntuul Nicolai, o falce de loc, în partea dinspre răsărit...“ Aici urmau amănunte asupra megieșiei locului.

— Numai Dumnezeu, zise părintele Ilie, i-a dictat lui conu Mihai să mai însemne odată dania ca să-și scape nepotul dela nelegiuirea ce vrea să săvârșească.

* * *

A doua zi, proprietarul își trimise slugile să măsoare o falce dela gardul ce-i împrejmuia curtea și după aceia să-l mute, închizînd pămîntul pe care se socotia stăpîn cu drept.

Oamenii s'a adunat la părintele Ilie, s'au sfătuit multă vreme după ce părintele le-a cetit documentul ce avea și le-a povestit cele petrecute în ajun la curte între dînsul și proprietar. În cele din urmă, au hotărît să se ducă zece fruntași, din cei mai în vîrstă la proprietar și să-l roage, să-i fie milă de părinții și frații lor care zac în pămîntul bisericii.

Proprietarul i-a primit, i-a ascultat și a isprăvit vorba cu dînșii spunîndu-le că și pe el îl doare sufletul că trebuie să desgroape oasele, pe cheltuiala lui, căci, adăugă, nu vrea să bage pe nimeni în cheltuială, dar n'are ce face, pe pămîntul lui el e stăpîn și nimeni altul.

Oamenii s'au uitat unii la alții și n'au mai scos o vorbă. De-ar fi voit chiar să vorbească, n'aveau cui, deorece proprietarul intrase în casă, lăsându-i tot atît de nedumeriți ca și la venire.

— Ei, acuma l-am prins pe popă, vorbi proprietarul, cînd se simți singur. De data asta nu-mi mai scapă din mîină. Pînă nu l-oi vedea pe popă ras, nu mă mai las. Auzi, isbucni deodată, vrea să facă revoluție! Revoluție! Am să-i arăt eu. Facem o reclamație la Mitropolie, una la procuror și alta... la primar, ca să fie. Da, se răs-

gîndi el, dar oamenii țin cu popa. Ia să vedem: Primarul, e omul meu, eu l-am pus în primărie. O vorbă a lui face cît a întregii comuni. Totuși îi trebuiau și cîțiva oameni din sat, care să dea mărturie împotriva preotului. Cercetă în minte și cînd îi veni gîndul căutat surîse mulțumit. Are să-l iee pe Iliuț. Lui i-e necaz pe popă din război, așa auzise. Are să-i deie bani și băutură. Găsi încă cinci ca Iliuț, pe care fără să-i mai întrebe, îi puse ca martori în jalbele ce făcuse. Cu două sute de lei și cîteva litruri de rachiu de fiecare, are să-și facă treaba. Se răsîndi chiar, și nu numai făcu plîngerile procurorului, ci se mulțumi cu reclama la Mitropolie și cu cei șase oameni care aveau să mărturisească împotriva părintelui.

Il încondeie așa de bine pe preot, încît era sigur de succes. Cu un om anume trimise reclamația la Mitropolie, de unde căpătă răspuns că în cel mult o săptămînă va veni ancheta.

Aflase și părintele că va fi tras la răspundere și aștepta cu cugetul împăcat ancheta, când avea să dovedească cum s'au petrecut toate. Nădăjduia, că măcar înaintea unor fețe străine, proprietarul se va rușina și-și va recunoaște păcatul.

II.

După ce-a fost ascultat, ca martor, de un domn, nici el nu știa de unde venise, Iliuț, cu cugetul ușurat, senin și vesel s'a dus de-adreptul la crășmă. Tot satul era adunat acolo și aștepta rezultatul. Când a intrat pe ușă Iliuț, s'a făcut mai întîi tăcere, liniște. Mulți își țineau răsufierea. Zeci de ochi îl priviră întrebători.

— Bade Vasile, porunci Iliuț, am să beau și eu rachiu odată, că de vinul ce mi-ai dat m'am săturat.

Privi la oameni, care îl așteptau să vorbească. La colțul mesei din stînga i se făcu loc. Badea Mitrică și finul său s'au înghemuit în ceilalți, de puteau a urma să steie trei, nu unul.

Cu fruntea sus, Iliuț s'a așezat pe laiță, și-a scos pălăria din cap, s'a uitat drept în față la toți, a tușit, ca și cum și-ar fi dres glasul și începu:

— Fraților, sunt un păcătos, iertați-mă. Să n'am parte de lumina zilei dacă nu-i așa cum vă spun eu. Mult am păcătuit în fața lui Dumnezeu și-a oamenilor, dar rău n'am făcut nimănui. Că eu numai cu vorba am păcătuit. Acuma știu ce așteptați dnmneavoastră. Am să mă spovedesc, că-i tot satul față. Acolo, deoparte, sta boerul pe scaun. Un domn dela Iași, pe scaunul primarului. Primarul în spatele lui, ca la doi pași. La cea masă, sta scriitorul. Părintele în picioare, răzimat de ușorul ușei. Numai mă strigă. Am intrat, că știam ce să spun, și țintă m'am repezit la crucea de pe masă și am prins-o în dreapta, că eram o leacă *bat*. — Stăi omule, zice domnul dela Iași, cu nu-i nevoie să *giuri*. Să spui cum v'a *istigat* părintele, zice el și de ce ați vrut să faceți revoluție; eu atunci îi văd cum ședeau. Eu numai m'am uitat la părintele Ilie, pe urmă la boerul nostru, și-am muțit, că nu puteam scoate o vorbă. Intr'un târziu, — nu știu cît o fi trecut, — domnul dela

Iași îmi zice: Ei, spune odată ce te-am întrebat. M'am uitat lung la dânsul și după ce l-am văzut, îmi era frică de el. Un om fără mustați, fără barbă, cum se poartă ei acum. M'am uitat la boerul nostru. El nu vorbea, da-mi spunea, pare-că: vorbește Iliuț, vorbește așa cum te-am învățat. Să vorbesc așa cum m'a învățat, mi-a venit nu știu cum. La părintele nostru nu m'am mai uitat. Pe el l-am văzut doar odată și bine. Nu l-oi mai uita cum l-am văzut. — Vorbește, Iliuț zice domnul dela Iași, și așteptă să vorbesc. M'am trezit atuncia și m'am uitat lung la boerul nostru. Acū eu vă spun oameni buni ce-am vorbit acolo, că asta trebuie. M'am uitat la el și i-am zis așa, măcar că el m'a pus *martur împotriva* părintelui: — Tâlharule, m'ai îmbătat o săptămână și mi-ai dat bani două sute de franci să mințesc. O săptămână am umblat buiac de cap, ș'acū încă. Dumnezeu mi-o pus mințile la loc. Ce ai tu cu preotul nostru? Tu, să mă credeți că așa i-am zis, tu, vrei să ne spurci? La ce să ne spurci? Să mint eu în fața lui Dumnezeu și a sfintei Cruci, că-i aicia pe masă? Domnule, zic către cel dela Iași, m'a plătit să mint, ce să fac păcatele mele, eu nu pot să înconjur ce-i drept. Alta ce să mai zic, am încheiat vorba, de-acū plec, și-am plecat fără să-mi zică nimeni o vorbă.

Cât timp a povestit Iliuț, toți ascultau, ținându-și răsuflarea. După ce a isprăvit, un suflu de ușurare a răsbît din piepturile tuturor, par'că li se ridicase o piatră de moară de pe suflet. — Trăiască părintele, strigară toți într'un glas. Lacrimi curgeau din ochii lui Iliuț. Numai el plângea, ca să-și ușureze sufletul.

* * *

Ceilalți martori au vorbit ca Iliuț, au spus și ei că au fost învățați cum să vorbească împotriva părintelui Ilie.

— Eu n'am nimic cu popa, vorbi în cele din urmă strănepotul vornicului Mihai. Locul îl păstrez, ori ce ar fi; și eu îmi iubesc pământul, adaugă apăsător, și ești din primărie furios.

Domnul dela Iași, a rostit câteva cuvinte de mulțumire părintelui Ilie, a strâns mâna celor de față și a plecat la gară în trăsura primarului, bucuros că rămâne singur, cu gândurile lui, cu sufletul lui răscolit adânc de patimile ce și-au săpat loc în suflete.

III.

Părintele Ilie se găsi singur cu secretarul în primărie. S'au uitat unul la altul, nedumeriți parcă de cele petrecute. — Cu sănătate, grăi părintele și eși pe ușa lăsată deschisă.

Mergea încet privind înaintea lui. Il frământa gânduri. Doamnă, își zise, mari sunt minunile Tale. Cum'ai putut aduna mintea lui Iliuț, care dela o vreme Te uitase pe Tine. Că el de când a venit acasă tot rău umbla; el învrăjbia oamenii, Iliuț fugea de mine și în privința aceasta nu m'am putut dumiri multă vreme. Iată, sufletul lui s'a

deschis. Așteptam dela dânsul mărturie împotriva-mi, dar văd că am păcătuit socotind că va cădea din rău în mai rău. Parcă mi se ridică o ceață de pe ochi și mă văd adăpostit sub un pod în spatele frontului. Așteptam din clipă 'nclipă să sară podul și să ne sfărâme și pe noi, o schiță de obuz. Cât timp a trecut, nu țin minte. Pe 'nserate mă pomenesc cu comandantul diviziei. Venea de pe front. — Ei, părinte, zice el, greu la război, de fețe bisericești. — Mai greu de cele cu stea, îi răspund, că văd pe domnul general parc'ar fi un soldat care caută cartușe. — Mai las'o părinte, îmi zice el glumind, mi-e foame, ai ceva? Aveam niște brânză iute de n'o puteai pune 'n gură și niște pâine, vai, Doamne, ce pâine. El a mâncat și după ce s'a săturat a prins a scrâjni din dinți, că vezi nu-i mai plăcea și pe urmă mi-a făgăduit un galon de vin. De bucurie, îmi zicea că ce i-oi cere, el are să-mi îplinească.

Cum se aștepta la un atac de noapte a 'mas cu mine sub pod în apropiere de front. Galonul de vin a venit pe la miezul nopții, generalul a băut un pahar, eu unul, pe urmă am vorbit, am băut ceai și am văzut că se face ziuă, o zi întunecată cu neguri ce scoborau ca fulgerul din munți. — Încă n'am isprăvit, părinte, îmi spune generalul, ai să spovedești patru condamnați, niște păcătoși.. Au părăsit posturile. Trebuie să sosească acuma.

L-am ascultat și nu știu ce presimțiri aveam. Numai atâta i-am răspuns: Război!...

După o jumătate de ceas au venit și cei patru condamnați, escortați de o secție de execuție. M'am apropiat de dânsii să-i văd mai bine. Numai pe unul l-am cunosut, că era din sat dela mine. L-am mângăiat pe toți, nici eu nu știu ce vorbe le-am spus, și m'am dus la general, care tocmai se pregătea de plecare. Îmi venea greu să încep, parcă viața mea era în primejdie. L-am amintit cuvântul ce-mi dase câteva ceasuri mai înainte și l-am înduplecat să-l ierte pe Iliuț. — Iartă-i și pe ceilalți, m'am rugat de dânsul. — Fie, zise înduioșat; de acuma am să mă păzesc să dau ochii cu popa...

Iacă, își urmă gândurile părintele, Iliuț a avut noroc, și-a scăpat cu viață din război și s'a 'ntors acasă. Rău nu i-am făcut niciodată. El cel dintâi a început a cărti împotriva-mi. N'am voit să-i amintesc de clipa aceea când viața lui sta pe o muche de cuțit și iată, și-a adus singur aminte când a intrat în primărie. Sufletul lui nu se ticăloșise până într'atâta. A biruit dreptatea în cel pornit pe căile pierzării, și astfel s'a împlinit cuvântul din Evanghelie.

IV.

A doua zi proprietarul a trimis după părintele Ilie, să vină numai decât la curte. Se frământa și nu avea astâmpăr în biroul lui. I se părea că timpul stă pe loc, că clipele sunt lungi, ca veșnicia. Se uita pe fereastră și tresăria la cel mai mic sgomot ce auzia. Nu putea gândi la ceva; toate erau încâlcite în mintea lui. Se speria de pașii lui, îi era frică de dânsul, de tot ce-l încojura. S'a așezat la biuroul lui, a închis

ochii să nu vadă nimic, că-i era groază de câte le vedea. Aproape nici n'a auzit când s'a deschis ușa și-a intrat părintele Ilie.

Numai o noapte trecuse dela cele întâmplate și domnul Nicolai era schimbat la față parc'ar fi bolit ani și ani de-arândul. Părintele Ilie s'a oprit în mijocul odăii, privindu-l. Proprietarul era alb la față, tras, cu mustățile în neorânduială, cu părul vâlvoi. Nasul i se subțiasse și cum sta cu ochii închiși părea un mort. În jurul lui răspândea groază și o temere nelămurită. Părintele după ce tăcu un timp, vorbi:

— M'ați chemat, domnule Nicolai.

El deschise ochii ce priveau tulburi din adâncul orbitelor.

— M'ați chemat, repetă părintele.

El se uita drept în fața părintelui Ilie și făcând o sforțare se ridică în picioare.

— Părinte Ilie, începu el, iartă-mă. De ieri nu mai am nici o liniște. Morții au intrat toți în casă la mine că le-am tulburat liniștea. Cu ei mi-am petrecut noaptea, vai ce noapte a fost! Ia-l înapoi pământul părinte, ia-l și spune-le să rămână liniștiți în morminte. Dă poruncă să aducă gardul unde a fost, că eu nu pot trăi cu ei... Iartă, părinte...

— Liniștiți-vă, domnule Nicolai îi spuse părintele, atingându-i ușor fruntea care ardea, Se va face așa așa cum doriți...

— Acuma îndată răspunse.

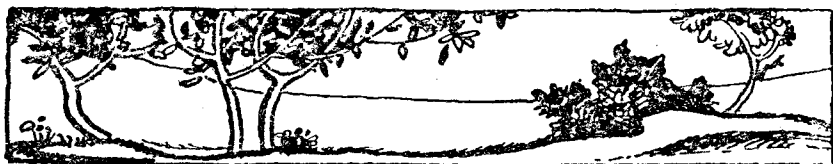
— Acuma, întări părintele; liniștiți-vă însă, că ardeți cum îi para.

— N'au să mai vie morții aicia? întrebă domnul Nicolai, ca să se asigure.

Părintele își dădu seamă că domnul Nicolai aiurează. Il luă de braț și îl conduse în odaia alăturată, dându-l în seama femeii ce-l îngrijea, și el singur, se duse în oraș s'aducă un doctor.

Acuma a încetat toate neînțelegerile dintre parohul și tânărul proprietar de pe moșia Arnăuțului...

VASILE SAVEL

România și Politica externă

Războiul cel mare a schimbat cu desăvârșire harta Europei. O nouă configurație geografică înseamnă însă și o nouă împărțire a forțelor. Situațiunea politică este cu totul alta azi, decât acum opt ani. Istoria universală nu a cunoscut până în ceasul aceasta o așa prefacere bruscă și radicală : niciodată organsime politice din cele mai puternice nu s'au prăbușit numai după câțiva ani de luptă, pentruca alte state să renască pe ruinele lor. — Să nu ne uimească deci adevărul formulei: Europa a născut a doua oară.

În orientul apropiat, România a urmat și ea legea acestei evoluțiuni precipitate. Unitatea ei națională dobândită cu un ceas mai devreme, a deschis noi perspective viitorului său. Stat puternic de aproape 20 de milioane de locuitori, cuprinzând în hotarele sale pământul cel mai roditor și mai bogat de pe bătrânul continent, ea are dreptul să năzuiască la o propășire și la un rost politic din ce în ce mai important în colectivitatea internațională.

În balanța factorilor politici cari cuprind în germene ziua de mâine, apasă însă o mare amenințare pentru viitorul ei. Așezarea sa la hotarul a două lumi, a două civilizații, a două mari tendințe politice potrivnice, ascunde o primejdie pe care suntem dator să o vedem și să o cunoaștem. Instinctul de conservare al națiunii trebuie să înarmeze din primul ceas gândul conducătorilor ei. Avem nevoie de o politică externă născută din acest instinct, pătrunsă adânc în conștiința unanimității țării, și admisă ca o dogmă inviolabilă de cărmuitorii ei, oricari ar fi dâșii. O asemenea politică externă, care să nu mai fie patrimoniul exclusiv al unei diplomații restrânse, ci rodul înțelegerii luminate a tuturor, nu va mai putea suferi fluctuațiunile mișcărilor politice interne sau capriciile oamenilor zilei. În afară de aceste fluctuațiuni și pe de-asupra lor, ea va însemna un punct fix de solidaritate și de colaborare a tuturor forțelor țării. — Ea va întări legătura trecutului cu viitorul și va înrâuri în bine asupra evoluțiunei noastre ca stat. Garanție supremă a zilei de mâine, o asemenea politică externă unitară și constantă, va avea și rostul înalt de a străjui în numele primejdiei veșnic vii, o conștiință națională care trebuie deasemeni să fie pururea neadormită.

* * *

Actul de naștere al României de azi, subscris la Versailles, la

Saint Germain și la Trianon a statorit așezămintele noi ale țării noastre. Tratatul de pace, care pune capăt marelui război, a consfințit astfel complectă biruință a principiului naționalităților din orient: adunând în același organism politic 15 milioane de români răslețiți sub trei dominațiuni străine, s'a încheiat lungul proces al unității noastre naționale.

Din acest punct de vedere, opera păcii a fost consecventă și egală față de toți. Monarhia Austro-Ungară a plătit cea dintâi o veche datorie față de acest principiu politic al statului întemeiat pe națiune. Rusia și Germania au adus contribuțiunea lor silită la opera de prefacere. Din jertfele acestea s'au ridicat sub cenușa anilor Ceho-Slovia și Polonia; Serbia și România au strâns în jurul lor trunchiurile de țară rupte de veacuri din pieptul ființei lor etnice. Din înfăptuirile trecutului, nu au rămas decât umbre și amintiri. Puterea care ca și în domeniul științelor fizice guvernează viața popoarelor a disociat statele cari nu erau întărite prin cimentul comunității de rasă. Centrifugă ieri, această putere strânge azi spre noi centre de viață, popoarele din centrul Europei. De la Viena și Budapesta, axa politică a alunecat astfel spre Praga și Belgrad, Varșovia și București.

Evoluția nu este însă sfârșită. Forțe dispărute o clipă, reapar; forțe sfârâmate aproape, reasc; trecutul tresaltă viu încă la fiecare pas, în atingerea unor răni cari nu vor parcă să se închidă. Prezentul înseamnă pentru mulți numai o prăpăstie. Cu ochii țintiiți în viitor, aceia caută să deslușiască ceasul când o punte va înoda legătura ruptă, va apropia pe „ieri“ de „mâine“.

Sunt multe utopii și multe himere. Este însă și realitatea unei primejdii. Himera stă în imaginațiunea acelor cari cred că pot răsturna mersul istoriei. Realitatea unei primejdii stă însă în faptul unei dușmănoase așezări geografice, și a unei neliniște și nesiguranțe generale cari stăpânesc tot continentul.

Împotriva celei dintâi, ne putem apăra, numai cunoscând-o în toată întregimea ei; împotriva nesiguranței putem reacționa însă prin întărirea orânduiri celei noi, prin alianțe politice și prin înjghebarea unui echilibru de forțe, stabil și sigur în Europa centrală. La această operă, România poate și trebuie să aibă un rol hotărâtor.

* * *

Formula „statului tampon“ a fost născocită de multă vreme. —

De câteori era vorba de a ridica o piedică factice în calea vreunei puteri, sau de a depărta două națiuni îndușmănite, diplomații recurgeau la o asemenea creațiune *ad-hoc*. În timpurile din urmă chiar, sunt destui aceia cari ventilează ideia unui stat renan. între Franța și Germania.

Sunt însă alte țări, cari prin forța lucrurilor sunt menite acestui rol ingrât și primejdios. Fără a cerceta rostul adânc al istoriei, și a încerca să stabilim dacă cu 19 veacuri înainte, colonizarea Daciei-romane, a avut tocmai acest înțeles de a ridica un scut la hotaru

nordic al imperiului, trebuie să recunoaștem că azi, România, îl îndeplinește prin fatalitatea neiertătoare a așezării sale geografice.

Între lumea germană și între lumea slavă, în calea tendinței „nach-osten“ a rasei teutone, și de asemenea în calea spre occident a Rusiei de ieri și de mâine, a slavizmului european sau asiatic, neamul românesc stă la oarecare răscruce care va însemna în viitor ca și în trecut, ciocnirea de totdeauna a celor două forțe.

Din acest punct de vedere ne putem considera în adevăr o „Belgie a orientului“. Ce înțeles adânc și dureros are această apropiere, ne lămurește trecutul apropiat. Și tot el ne învață că primejdia înseamnă de multeori, o garanție a viitorului. Cei cari trăesc în credința ei, cu conștiința că dreptul la viață al unui popor și al unui individ este ceva sacru, găesc tocmai în aceasta comuniune de fiecare ceas, și forța și înțelepciunea pentru a o învinge.

La noi, conștiința acestei primejdii există. Ea are însă o gamă întregă pe care se manifestează. Dela cei cari o privesc cu surâsul încrezător al omului care reușește totdeauna și care e sigur de norocul lui, până la acei profeți obicinuiți ai nenorocirii, cari nu văd soluțiuni decât în tranșacții sau chiar în adevărate alienări ale independenței noastre, ea are și azi, după război, prea mulți talmăcitori. Se pare că lupta cea mare nu a limpezit încă pentru toți românii, în mod definitiv, unicul rost al existenței noastre ca popor latin, între lumea germană și lumea slavă. Sunt și azi mulți cari cred că pot propovădui un viitor mai bun, în apropierea noastră de Rusia, sau ceiace e și mai rău, re-înfeudarea noastră la politica de mâine a Germaniei. Sunt mulți profeți cari cred că pot face, în numele așa zisei politici de realități, tranșacții viitoare în uitarea trecutului.

A uita însă trecutul, este a nesocoti viitorul. Istoria se repetă: aceleași forțe înseamnă aceleași tendințe, oricare ar fi varietatea sau evoluția formulelor. — Trebuie de aceea să ținem vie în amintirea noastră, priveliștea luptei care s'a purtat veacuri de-arândul, a nenorocirilor ei, a marilor și mortalelor primejdii prin care am trecut. Slabi și răslețiți, am fost în cursul istoriei o mică plută lovită crâncen de valul rusesc la răsărit, de valul turcesc la miază-zi, de valul germano-maghiar la apus. Ne-am lovit de stânci uriașe, dar nu ne-am sfârâmat, au trecut peste noi furtuni și nu ne-am scufundat, am suferit mult dar am biruit.

Taina acestei ursite grele și totuși norocoase, stă în puterea cu care ne-am păstrat tot timpul individualitatea noastră ca popor cât și ca organism politic. Vasali ai turcilor, existam totuși ca stat; atrași de Rusia pravoslavnică, continuam a duce o viață culturală și religioasă distinctă; supuși influenței germane și maghiare, îngrădeam cu bunul simț caracteric al rasei și cu luminosul ei instinct de conservare o asemenea influență dăunătoare.

Și astfel în jocul de echilibru și ciocnirea constantă a forțelor, rămăneau totdeauna la suprafață. Fără a ne da nimănui, găseam tocmai în rivalitățile cari treceau de-asupra noastră posibilitatea unei existențe. Neîncrezători prin forța lucrurilor față de vecinii puternici cari ne în-

corporase, cu ochii țintuiți asupra apusului mai îndepărtat, așteptam dela el ceva mai bun și mai drept. Aceasta nu înseamnă că în trecut, nu au fost în țările românești susținători ai unei politici de înfeudare a noastră la remorca vre'unui puternic vecin. Au existat totdeauna asemenea tendințe, pe cari însă din fericire le-a înlăturat tradiționala concepțiune a înaintașilor noștri asupra datoriei lor în conducerea destinelor patriei.

Astfel a evoluat „politica externă“, în trecutul statului român. Din purcederea ei constantă în direcțiunea aceleiași linii: individualitatea noastră etnică și politică, și în urmărirea, foarte timidă sau chiar subconștientă la început, din ce în ce mai energică și mai luminoasă însă, mai târziu, a aceluiaș țel: unitatea noastră națională, — s'a tras un drum care are rostul și caracterul său. A merge azi înainte, făcând o cotitură hotărâtă, ar însemna să ne depărtăm de un trecut care înseamnă pentru noi ceva sacru și dătător de viață.

Firește, împrejurările s'au schimbat, raportul forțelor e astăzi altul, deci atitudinile trebuiesc schimbate pentru a fi puse în acord cu timpul. Adevărul acesta este just însă numai în parte. Formulele s'au schimbat: tendințele sunt însă aceleași.

România de azi se găsește în pragul unei existente noi. România însă nu poate inova nimic: Ea are o datorie și o misiune mai ușoară: ea trebuie din învățătura trecutului și din experiența înaintașilor să tragă drumul ei pentru viitor. *Din fapte și pilde vechi, să creieze operă nouă, sau astfel zis, din politica externă din trecut, să înfăptuiască, prin adaptare politica externă a timpurilor noi!*

* * *

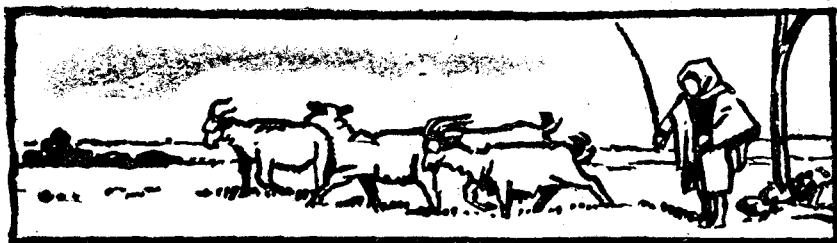
Voci cari urmăresc cu bună credință poate, dar fără înțelegerea istoriei, alte drepturi, și voci cari în serviciul altora luptă pentru același țel, se rostesc și la noi, pentru o schimbare a atitudinii noastre politice. Uitând tratatele în puterea cărora noi am născut ca stat și ca mare putere în Europa centrală, anume apostoli ai unei credințe nefericite, încearcă să ne îngrijoreze cu spectrul zilei de mâine, când între Germania iarăș puternică și între Rusia reînviată, vom trebui să alegem... sau să murim.

Nu vom alege, și nu vom muri. N'am ales în trecut când eram puțini și despărțiți, nu vom alege nici azi când suntem toți laolaltă. Și nu vom muri. căci existența noastră aci, la hotarul apusului cu răsăritul, are un rost bine însemnat, și o menire mai mare poate, decât o credem.

A cunoaște acest rost, și a împlini această menire este a birui și a exista, împotriva timpului și împotriva oricui.

Paris, Aprilie 1923.

V. N. P.

Cronica politică

Ultima întrunire dela „Dacia“

— „Trăiască Maniu, regele Ardealului!“ — „Jos Iorga, cămila Palatului!“ —

Ne-am lămurit acum, definitiv, asupra soartei pe care va avea-o campania de răsturnare întreprinsă de opoziția național-țărănistă. Am văzut cu ochii noștri ultima întrunire din Capitală, cu toată punerea în scenă a manifestației de stradă, (în vâlmășagul căreia câțiva agenți electorali și-au expus atât de eroic fălcile) și ne-am putut da seamă de aranjamentul întregii mascarade. Violentele exerciții de oratorie populară din sala *Dacia* adună spectatori din ce în ce mai puțin curioși și din ce în ce mai blazați. În Duminica senină de primăvară, se găseau mult mai numeroși amatori de distracții la alergările de cai, pe hipodromul dela Băneasa, decât în fața Casei de depuneri, unde d. Mihai Popovici se agita, foarte ridicol, în fruntea unei trupe de profesioniști ai întrunirilor...

Puținii cetățeni veniți de data aceasta la chemarea glasului de trâmbiță revoluționară al dlui Iuliu Maniu, au avut prilejul să asculte din nou aceeaș arie cunoscută, pe care nici-o explozie de convingere n'a ridicat-o de-asupra banalității și nici-o frumusețe de expresie n'a salvat-o din nămolul trivialității; ei s'au convins, însfârșit, că dacă țara e cărmuită rău de dnii Brătianu, Constantinescu și Duca, mântuirea nu poate veni decât dela falnicii oratori ai poporului, dnii Hortopan, Popescu și Chiriță, prezidați cu toată demnitatea de dl amiral Grațovschi, teribilul reprezentant al dlui Const. Stere, care stătea acolo ca o garanție că barca „celor o sută“ din Cluj navighează încă în apele țărăniste. Oratorii partidului țărănesc au lipsit însă, și lacuna aceasta s'a resimțit în alcătuirea programului; nici dl dr. Lupu, nici dl Virgil Madgearu, nici dl Ion Răducanu, nici chiar dl Ion Buzdugan... S'ar părea că întreaga grupare condusă de dl Ion Mihalache s'a retras dela o vreme într'o prudentă rezervă, lăsând pe dl Iuliu Maniu să suporte singur povara interminabilului său expozeu, menit său arate bucureștenilor, ce comoră de „descălecător“ s'a îndurat să descindă dela Șimleu, direct pe strada Carol.

Bietul d. Maniu! Câte sforțări de retorică răsuflată, pentru a combate două ceasuri încheiate Constituția pe care o socotește inexistentă, și ce de silințe supra-omenești, pentru a chema toată suflarea românească pe baricadele pe cari dl Mihail Cantacuzino le pregătește, desigur, în fața somptuosului său palat de pe calea Victoriei . . .

Vrednica trudă a fost însă răsplătită. O voce cam răgușită din sală l-a aclamat pe fostul președinte al Consiliului dirigent, și l-a proclamat „rege al Ardealului“. Asemeni acelor nenorociți iluzioniști, cari se socotesc în imaginația lor bolnavă miliardari americani, prinți ai Saharei sau împărați ai Mesopotamiei, d. Iuliu Maniu e gata să primească scepstrul lui Sigismund Bathory, parodiat în mucavă, și să se încoroneze apoi la Alba-Iulia. Atunci, d. Romulus Boilă n'ar mai rămâne la Dicio-Sân-Mărtin, ca astă toamnă, și s'ar grăbi să țină poalele hlamidei augustului său unchi și stăpân.

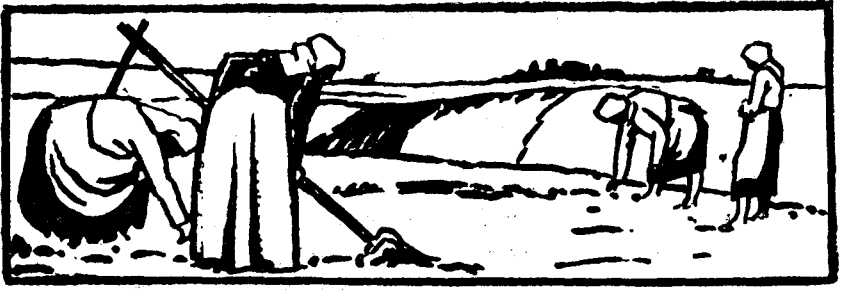
Evident că într'o adunare unde clocoteau asemenea conspirații, ceilalți oameni politici ai României, cari nu par să recunoască titlurile noului „rege ai Ardealului“, au fost tratați cu o neindurată severitate. În special, dl N. Iorga, s'a văzut crunt flagelat, strigându-i-se: „Jos Iorga, cămila Palatului!“ Cămila Palatului de astăzi, este însă după cât știm, același dl Iorga, în fața căruia, acum patru ani, se prosterna întreg partidul național, dela Șomcuta-mare până la Rășnov. E drept că pe vremea aceea, dl Iuliu Maniu nu-și etalase încă veleitățile monarhice . . .

* * *

Nu e, în orice caz, vina noastră, dacă în mijlocul acestor manifestări de ciudat dezechilibru, un observator obiectiv nu mai știe, se află oare în fața unei indeziderabile prelungiri a Carnavalului, sau e vorba despre o serioasă maladie a imaginației, care a cuprins deodată credincioasa gardă a salariaților lui Renner, Ganz și Marmorosch. Viitorul apropiat ne va lămuri poate, și acest mister. Cum însă majoritatea oamenilor din țara aceasta nu sunt aranjați pentru o orgie de „tiribombe“, nici pentru un acces de nebunie colectivă, acțiunea național-țărănistă se va încheia cu un trist faliment.

Ridicolul ucide deopotrivă, fără milă, și pe nebuni și pe charaghioși.

IOAN BALINT

GAZETA RIMATĂ

Portrete

— Revoluționarul din Gherla —

*Imi veți permite, domnii mei,
Să vă prezint un exemplar
De cel mai abstinent holtei :
Călugăr-revoluționar !
El e ștregar, și e chefliu,
Și totdeauna-i... parfumat,
Dar dacă vine-acas' târziu,
Inseamnă că e subjugat
Evlavioasei sale firi
Și toată noaptea stă'n altar
In cele două mănăstiri, —
La Femeia și Alcazar.*

*L'acuză unii că-i fățarnic
Și c'a mințit prea mult în viață,
(In fiecare zi, zadarnic,
Arama, el și-o dă pe față).
El persecută-o „Camarilă“,
La Buftea merge 'n ofensivă,
Și Dinastiei, fără milă,
Ar vrea să-i rupă din colivă...*

*Mai elegant decât Syr Grey,
Decât Boilă mai locvace, —
Injură strașnic pe Stirbey,
Dar vinul lui să-l bea, îi place.*

*Anul trecut, într'un turneu
Electoral, la Mediaș,
Pe când se răsboia din greu,
Destinul i-a cam fost vrăjmaș :
Un săs l'a prins pe coridor
Intr'un costum foarte sumar,
Și-a fost scandal îngrozitor,
Căci crudul revoluționar,
Văzând o chelneriță sască,
Intrase rău cu ea la sfadă,
Și încercase s'o silească
Să stea puțin... pe baricadă.*

*Acasă-i foarte puritan,
Și-i tare în teologie,
(E și el academician
In Gherla, la Academie).
La Cameră, se poartă bine.
Cu gesturi repezi și tranșante
Dă, ca la bal, cu serpentine
Și scoate gaze-asjixiante...
Cel mai cucernic ucenic,
Nu se preface mai deplin :
Căci el la Blaj e mucenic,
Și'n București... e Rasputin !..*

TOT-ANȚA-MAN

*șeful faraonilor
din Solnoc-Dobăca*

INSEMNĂRI

Apelul la străinătate. — Confracții noștri dela *Patria* sunt foarte mulțumii că cei câțiva corespondenți englezi, chemați, de d. Iuliu Maniu la București, au putut să-și dea seama de... revoluția care e gata să izbucnească sub conducerea lui popa Man. Nu știm ce vor fi gândit gazetarii din Londra despre figura măslinie a ilustrului călugăr dela Gherla; și-au reîmprospătat, desigur, unele amintiri coloniale. În cece privește discursurile, oratorii partidului național au beneficiat de fericita împrejurare că oaspeții străini, nu le pricepeau. Manifestația de stradă însă, trebuie să-i fi impresionat în chip deosebit, în ziua în care în Camera comunelor dela Londra se încinsese o încăerare într'adevăr serioasă. La București, lucrurile au fost mult mai palide: d. Raul Crăciun dela *Epoca* abia a fost atins puțin la nas, și numai câteva picături de sânge nevinovat au stropit eleganta sa batistă de olandă, parfumată cu „Coty“: trotuarele au rămas intacte.

În cece ne privește, apreciem totuș ideea de a se aduce gazetari din Anglia, ca să ia apărarea dlui Coltor în presa de pe malurile Tamisei. N'a iscălit d. Alexandru Vaida clauza minorităților?

Așteptăm deci, urmarea. Așteptăm pe d. Scotus Viator. Așteptăm un delegat al „Ligei națiunilor“. Așteptăm

un operator cinematografic dela „Pathé-frères“. Apelul la stăinătate e o idee bună. Numai astfel s'ar putea rezolva treburile noastre interne. Că mai există și puțină demnitate națională? Cine se mai gândește la ea?

Șezători literare. — „*Societatea scriitorilor*“ a pornit acum câteva zile într'un simpatic turneu de șezători literare prin Ardeal. Târziu sosesc acești slujitori ai slovei românești; mult în urma succursalelor băncilor și a altor căutători de noroc repede. Ei vor fi primiți, credem, cu o sinceră bucurie, pretutindeni. Trecători ai unei scurte clipe de insuflețire, poeții și prozatorii călători vor face lecturi în redingotă la Sătmar, la Arad și la Sibiu, lăsând în urma lor amintirea unei seri deosebite, sortită totuș unei repezi uitări. În amestecul pestriț al orașelor noastre înstrăinate, vor fi câteva momente de comuniune intelectuală, și scrisul românesc va înregistra un platonice triumf de câteva ceasuri.

Ar fi de dorit, firește, ceva mai mult decât atât. În urma *scriitorului*, viu talmăcitor între două trenuri al propriei sale opere, — ar trebui să sosească, statornică și așezată, *cartea* lui. Așezate în cadrul acestor urări, șezătorile „*Scriitorilor români*“ au înțelesul unei opere ațăătoare, de bună propagandă. Trei cetitori mai mult

într'un târg dela marginea românismului, și tot va fi un câștig pentru truda atâtor kilometri, umblați cu volumele în geamantane.

Nici un ostaș, și niciun asalt, nu sunf de prisos în greaua luptă pentru restaurarea sufletului românesc și a tradițiilor lui de cultură, în pământul înțelenit de nelucrare al Ardealului nostru urgisit atâtea veacuri de negura înstrăinării.

Ziaristul Vaida. — În coloanele primitoare ale ziarului „*Lupta*“ din București (bine cunoscutul organ de publicitate al dlor Albert Honigman și Leonard Paukerow) au apărut în ultimul timp câteva violente articole împotriva Suveranului, iscălite, cu mult curaj: *Un deputat ardelean*. Noduroasele exerciții de stil și compoziție, în care greșelile de gramatică nu rivalizează decât cu necuviința limbajului, sunt intitulate de pildă: *Regele lui Brătianu* sau *Regele și baioneta*, și se datoresc, după cât aflăm, dlui Alexandru Vaida. Fostul colaborator de ocazie al revistei „*Oesterreichische Rundschau*“ din Viena și-a reluat deci pana sa, și, gelos pe succesele din 1916, revine după șapte ani pe arena publicisticii.

Adulatorul de ieri al Habsburgilor să răfoiește azi la regele României, amenințându-l. E foarte firesc. D. Vaida se găsește astfel într'o perfectă continuitate de acțiune. (Deși tot domniei sale i se datorește celebra apostrofă: — Numai boul e consecvent!)

În noua sa ipostază antidinastică, fostul medic dela Karlsbad, e într'o tovarășie normală. Pe deoparte protectorii lui Max Goldstein, autorul atentatului dela Senat; pe dealtă parte procuriști fabricii *Renner*, cari au refuzat să depună cu funcționari jurământul de credință față de Statul român. Cresc, într'o tabără, acțiunile po-

litice. Sporesc, în tabăra cealaltă, tantiemele...

D. N. Iorga și foștii tovarăși. Impresionat de ecoul interesat pe care l'au avut în străinătate ultimele manifestații de stradă ale partidului național, d. N. Iorga trimite pentru „*Neamul românesc*“ următoarele rânduri din Paris:

„Ziarele franceze anunță revoluția din București. Ea s'ar fi întâmplat acumă chiar. Poporul s'a ridicat în masă pentru a combate o Constituție care nu-l interesează decât prea puțin. Mai-mai că s'ar fi dat lupte pe străzi. Fruntașii opoziției unite au fost închiși și păziți de pretorienii guvernului pentru ca să nu poată apărea în Camere cu sirenele, gazele puturoase și alte atribute ale inteligenței luptătoare. Oribil. Mai de parte, ca să se vadă că adevărați țărani au luptat pentru sfânta libertate, d. Mihalache apare în „*Excelsior*“ cu o căciulă țuguiață. La spate o sinistră figură de jandarm, cu tot atâta căciulă pe cap: e amicul său dela Soroca, „țăranul“ basarabean al „*Luminii*“, deosebit de agreabil francezilor, dacă l-ar recunoaște. Dar ceeace întrece măsura este că tot acest războiu, cu perspectivele de răsplătire, este atribuit „partidului național“ (foștii amici ai lui Take Ionescu). Deci ei au plătit pe d. Mihalache și pe nobilul său amic. Ei pun la contribuție știința d-lui Madgearu ca și pe a părintelui Drăghici. Dar, vedeți, tot ei, se vede, au angajat ca pe niște rânđași boierești buni la trântă, pe numiții Maniu și Vaida, ex-ardeleni. Acest camuflaj adaus la blufful pe care-l cunoaștem, cere însă, a fi și explicat. O voi face“.

D. N. Iorga făgăduiește prin urmare o lămurire cu privire la foștii săi tovarăși. O așteptăm.